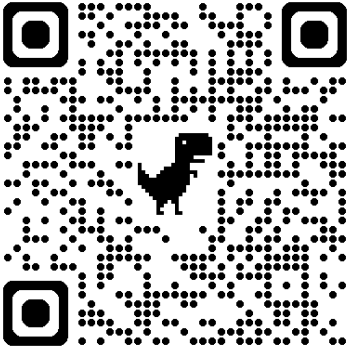

Огляд судової практики Верховного Суду у корпоративних спорах (актуальна судова практика станом на 24.06.2025)

- ❖ **Щодо права учасника приватного підприємства на отримання інформації про діяльність підприємства і проведення аудиту фінансової звітності останнього під час дії арешту корпоративних прав підприємства у кримінальному провадженні**
- ❖ **Щодо правових наслідків непроведення державної реєстрації змін до відомостей про склад учасників товариства**
- ❖ **Щодо ефективного способу захисту прав акціонера, який забезпечать реалізацію права на обов'язковий викуп належних йому акцій за ціною, яку він вважає справедливою**
- ❖ **Щодо права колишнього учасника юридичної особи на оскарження рішень загальних зборів про звільнення директора та обрання нового**
- ❖ **Щодо захисту права учасника товариства на повернення вкладу в натуральній формі, зумовленого його виходом із товариства.**
- ❖ **Щодо належного доказу на підтвердження повноважень адвоката на здійснення представництва інтересів учасника товариства на загальних зборах учасників товариства**

Щодо права учасника приватного підприємства на отримання інформації про діяльність підприємства і проведення аудиту фінансової звітності останнього під час дії арешту корпоративних прав підприємства у кримінальному провадженні

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 917/604/24 від 01.04.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням: https://reyestr.court.gov.ua/Review/126394423 	На розгляд суду передано питання дотримання Підприємством вимог чинного законодавства та статуту щодо надання на вимогу особи , як учасника Підприємства, що володіє часткою у розмірі 10 % статутного капіталу, запитуваної ним інформації, у тому числі для проведення аудиту фінансової звітності Підприємства, тоді як корпоративні права останнього арештовані судом і діяла заборона відчуження, розпорядження та користування ними. Норми кримінального процесуального законодавства передбачають можливість арешту, зокрема, корпоративних прав. Стаття 41 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" передбачає проведення аудиту фінансової звітності на вимогу учасника, якому сукупно належить 10 і більше відсотків статутного капіталу товариства, і обов'язку виконавчого органу забезпечення аудиту можливість проведення аудиту та надання завірені підписом

уповноваженої особи копій усіх документів відповідно до визначеного у договорі обсягу аудиторських послуг.

Стаття 43 цього ж Закону містить перелік документів, які підлягають зберіганню.

Стаття 5 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" передбачає право учасника товариства, зокрема брати участь в управлінні та отримувати інформацію про господарську діяльність.

За загальним правилом, якщо ухвала про арешт корпоративних прав Підприємства у кримінальному провадженні не містить указівки про встановлення заборони користування й обмеження учасника своїми корпоративними правами, зокрема, що стосуються права брати участь в управлінні товариством, шляхом надання йому запитуваних документів щодо господарської діяльності Підприємства, то останнє не може посилатися на відсутність такого права в учасника.

У господарських справах суд не має повноважень змінювати чи роз'яснювати ухвали суду / слідчого судді, постановлені у кримінальному провадженні, та може лише дослідити зміст відповідної ухвали і її вплив на спірні правовідносини. Керуючись принципом правової визначеності, суд зобов'язаний керуватися формулюванням резолютивної частини ухвали про

арешт щодо встановлених заборон та обмежень.

Наявність ухвали слідчого судді про арешт корпоративних прав Підприємства зі встановленням заборони їх відчуження, розпорядження та користування ними, а також заборони державним реєстраторам і нотаріусам приймати рішення про державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, здійснювати державну реєстрацію змін і вносити до реєстру відповідні записи, у тому числі, що стосуються зміни розміру статутного капіталу, не означає, що учасник Підприємства, частка якого складає 10 % статутного капіталу, не має права на отримання інформації про його діяльність і проведення аудиту фінансової звітності останнього, адже йдеться про реалізацію корпоративних прав саме учасника Підприємства.

Щодо правових наслідків непроведення державної реєстрації змін до відомостей про склад учасників товариства

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 917/759/23 від 16.04.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням https://reystestr.court.gov.ua/Review/126682957 	Відповідно до частини п'ятої статті 17 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань" для державної реєстрації змін до відомостей про розмір статутного капіталу, розміри часток у статутному капіталі чи склад учасників товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю подаються, зокрема, такі документи: 1) заява про державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі; 2) документ про сплату адміністративного збору; 3) один із таких відповідних документів: а) рішення загальних зборів учасників (рішення єдиного учасника) товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників; б) рішення загальних зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю про виключення учасника з товариства; в) заява про вступ до

товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю; г) заява про вихід з товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю; г) акт приймання-передачі частки (частини частки) у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю; д) судові рішення, що набрало законної сили, про визначення розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю та розмірів часток учасників у такому товаристві; е) судові рішення, що набрало законної сили, про стягнення (витребування з володіння) з відповідача частки (частини частки) у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю; є) структура власності за формою та змістом, визначеними відповідно до законодавства.

У частинах першій - третій статті 10 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань", яка врегульовує статус документів та відомостей, внесених до Єдиного державного реєстру, зазначено: якщо документи та відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру,

внесені до нього, такі документи та відомості вважаються достовірними і можуть бути використані у спорі з третьою особою. Якщо відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, є недостовірними і були внесені до нього, третя особа може посилатися на них у спорі як на достовірні. Третя особа не може посилатися на них у спорі у разі, якщо вона знала або могла знати про те, що такі відомості є недостовірними. Якщо відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, не внесені до нього, вони не можуть бути використані у спорі з третьою особою, крім випадків, коли третя особа знала або могла знати ці відомості.

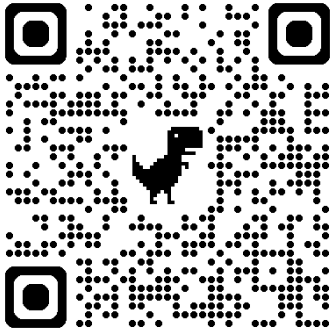
Правові наслідки невнесення відповідних відомостей щодо змін у складі учасників товариства до Єдиного державного реєстру, що визначені статтею 10 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців", стосуються правовідносин у спорі юридичної особи з третіми особами. Натомість, у частині п'ятій статті 89 Цивільного кодексу України передбачено, що юридичні особи та їх учасники не мають права посилатися на відсутність державної реєстрації таких змін у відносинах із третіми особами, які діяли з урахуванням цих змін.

За сукупності доказів на підтвердження передання частки

у товаристві, виходу зі складу учасників товариства на підставі власного вільного волевиявлення та прийняття до складу учасників товариства, а також спадкування частки у статутному капіталі товариства та вчинення дій, спрямованих на проведення державної реєстрації своїх корпоративних прав, не проведення державної реєстрації вказаних дій не є достатньою підставою для висновку щодо недоведеності факту набуття позивачкою права на 100% частки в статутному капіталі товариства-відповідача в порядку спадкування та на підставі цивільно-правової угоди, факту набуття та наявності корпоративних прав у Товаристві з обмеженою відповідальністю.

Щодо ефективного способу захисту прав акціонера, який забезпечать реалізацію права на обов'язковий викуп належних йому акцій за ціною, яку він вважає справедливою

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 916/2608/23 від 02.04.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням https://reyestr.court.gov.ua/Review/126358651 	Не всі порушення законодавства, допущені під час скликання та проведення загальних зборів юридичної особи, є підставами для визнання недійсними прийнятих ними рішень. Вказуючи на неефективність обраного позивачкою способу захисту, суди виходили з того, що особливістю цієї справи є те, що предметом позову є, зокрема, вимога про визнання недійсним рішення дистанційних загальних річних чергових зборів акціонерного товариства з підстав порушення процедури, що передувала внесенню питання щодо прийняття рішення про вчинення значного правочину або про попереднє надання згоди на вчинення значного правочину, що призвело до порушення прав позивачки на участь в управлінні акціонерним товариством та можливості належним чином підготуватися до участі у цих загальних зборах, оскільки їй до винесення вказаного рішення на голосування не було повідомлено про ринкову ціну акцій, за якою вона могла реалізувати своє право вимоги, та не було надано на ознайомлення проєкт договору

про продаж акцій.

При цьому суди вважали, що визнання недійсними рішення дистанційних загальних річних чергових зборів, яке стало підставою для виникнення в позивачки права на обов'язковий викуп належних їй акцій, не призведе до вичерпання спору щодо справедливої вартості акцій, за якою вони мають бути викуплені товариством, а виведе цей конфлікт на новий рівень, зробивши його учасниками інших осіб, які розумно покладались на чинність відповідних рішень, адже вказуючи про своє порушене право, позивачка по суті заявляє саме про неповідомлення їй ринкової ціни акцій, за якою вона могла б реалізувати своє право на продаж належних їй акцій.

Визнання недійсними рішень загальних зборів, якими вирішувались питання про погодження значного правочину, щодо вчинення якого є заінтересованість, із підстав порушення права одного з акціонерів на викуп його акцій, є надмірним втручанням у діяльність суб'єктів господарювання, які вчиняючи відповідні правочини, розумно покладались на їх правомірність, може призвести до правової невизначеності у господарських взаємовідносинах із третіми особами, які не можуть вплинути на взаємовідносини контрагента з його акціонерами. Зазначене може порушити баланс між інтересами

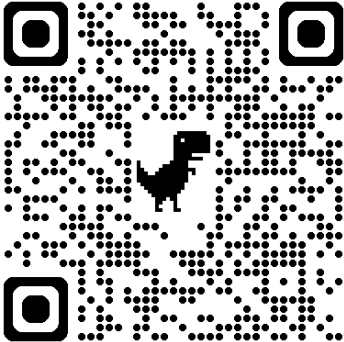
окремого акціонера та інтересами інших акціонерів та товариства в цілому, які зацікавлені у стабільності господарського обороту.

За обставин, коли позивачка не доводить наявності спору щодо її волевиявлення продати належні їй акції за процедурою обов'язкового викупу, а спірним є лише питання про вартість цих акцій, суди дійшли висновку, що вимоги позивачки про визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерного товариства не забезпечать реалізацію права на обов'язковий викуп належних їй акцій за ціною, яку вона вважає справедливою.

Способом захисту прав позивачки в такій ситуації суди вважали вимоги про визначення розміру компенсації (ринкової / справедливої вартості акцій), визнання укладеним договором на певних умовах. Таке рішення буде спрямоване на забезпечення балансу інтересів акціонерів товариства; воно дозволить обом сторонам правочину вирішити спір щодо вартості акцій.

Щодо права колишнього учасника юридичної особи на оскарження рішень загальних зборів про звільнення директора та обрання нового

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 917/2019/23 від 20.05.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням https://reyestr.court.gov.ua/Review/127645654 	За змістом ч.ч. 1-4, 6 ст. 96-1 ЦК України права учасників юридичних осіб (корпоративні права) - це сукупність правомочностей, що належать особі як учаснику (засновнику, акціонеру, пайовику) юридичної особи відповідно до закону та статуту товариства. Корпоративні права набуваються особою з моменту набуття права власності на частку (акцію, пай або інший об'єкт цивільних прав, що засвідчує участь особи в юридичній особі) у статутному капіталі юридичної особи. Учасники (засновники, акціонери, пайовики) юридичної особи мають право у порядку, встановленому установчим документом та законом: - брати участь в управлінні юридичною особою у порядку, визначеному установчим документом, крім випадків, встановлених законом; - брати участь у розподілі прибутку юридичної особи і одержувати його частину (дивіденди), якщо така юридична особа має на меті одержання прибутку;

	- у випадках, передбачених законом та установчим документом, вийти з юридичної особи; - здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, паїв та інших об'єктів цивільних прав, що засвідчують участь у юридичній особі, у порядку, встановленому законом; - одержувати інформацію про діяльність юридичної особи у порядку, встановленому установчим документом; - одержати частину майна юридичної особи у разі її ліквідації в порядку та у випадках, передбачених законом, установчим документом (право на ліквідаційну квоту). Учасники юридичних осіб можуть також мати інші права, встановлені статутом та законом. Корпоративними відносинами є відносини між учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) юридичних осіб, у тому числі які виникають між ними до державної реєстрації юридичної особи, а також відносини між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) щодо виникнення, здійснення, зміни і припинення корпоративних прав. Підставами для припинення корпоративних прав учасника юридичної особи та, відповідно, корпоративних відносин, зокрема, можуть бути: 1) відчуження частки у статутному
--	---

капіталі; 2) вихід учасника з товариства; 3) виключення учасника з товариства; 4) смерть фізичної особи або припинення юридичної особи (з можливістю правонаступництва чи без такої).

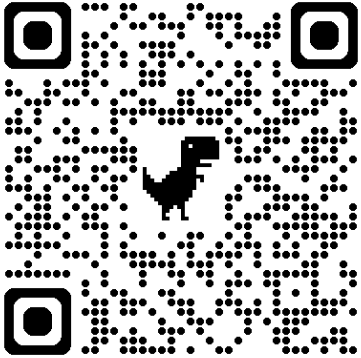
Скаржник не довів, як рішення про зміну керівника Відповідача порушують його права та яким чином вони будуть відновлені в разі визнання таких рішень недійсними.

Рішення, які приймалися на загальних зборах Відповідача, стосувалися звільнення директора та обрання нового. Водночас на момент ухвалення рішення суду першої інстанції Скаржник вже не мав статусу учасника Відповідача; він втратив належні йому корпоративні права, зокрема, право участь в управлінні юридичною особою.

Учасник юридичної особи здійснює свої суб'єктивні корпоративні права, доки у його власності знаходиться частка (акція, пай або інший об'єкт цивільних прав, що засвідчує участь особи в юридичній особі) у статутному капіталі.

Особа, яка не є учасником суб'єкта господарювання корпоративного типу (при цьому не оспорує правомірність припинення належних їй корпоративних прав), не може мати заінтересованості в тому, хто є його директором.

Щодо захисту права учасника товариства на повернення вкладу в натуральній формі, зумовленого його виходом із товариства

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 908/2915/23 від 01.04.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням <a data-bbox="147 608 954 651" href="https://reyestr.court.gov.ua/Review/126534589">https://reyestr.court.gov.ua/Review/126534589 	Протягом тривалого часу Позивач не має змоги реалізувати своє право, пов'язане із виходом з товариства, передбачене ст. 148 ЦК України та ст. 54 Закону України "Про господарські товариства". Закріплене в законодавстві суб'єктивне право учасника, який вийшов із товариства, одержати вартість частини майна, пропорційну його частці у статутному капіталі, або майно в натурі (за обставинами цієї справи був узгоджений саме цей спосіб), безперечно, породжує в нього легітимне очікування, зумовлене конкретним майновим інтересом. Суд апеляційної інстанції встановив, що Позивач більше не є учасником Скаржника та, відповідно, не має можливості повторно звернутися із заявою про вихід та повернення свого вкладу до статутного капіталу в натуральній формі. Поновити свою участь Позивач також не має можливості, оскільки відповідний спір вже був розглянутий і суд зробив однозначний висновок про припинення участі Позивача в товаристві. З огляду на факт виходу Позивача із товариства Об'єкти

нерухомого майна підлягають поверненню йому як вклад у натуральній формі.

Згідно з приписами ст.4 ГПК України, ст.ст. 15, 16 ЦК України підставою для захисту цивільного права чи охоронюваного законом інтересу є його порушення, невизнання чи оспорення.

Захистом права є державно-примусова діяльність, спрямована на відновлення порушеного права суб'єкта правовідносин і забезпечення виконання юридичного обов'язку зобов'язаною стороною, внаслідок чого реально відбудеться припинення порушення (чи оспорювання) прав цього суб'єкта, він компенсує витрати, що виникли у зв'язку з порушенням його прав, або в інший спосіб нівелює негативні наслідки порушення.

Враховуючи специфіку обороту нерухомого майна, володіння ним досягається без його фізичного утримання або зайняття, як це властиво для багатьох видів рухомого майна, а державна реєстрація права власності на нерухоме майно підтверджує фактичне володіння ним. Суб'єкт, за яким зареєстроване право власності, визнається фактичним володільцем нерухомого майна.

За змістом ч. 1 ст. 27 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" державна

реєстрація права власності та інших речових прав проводиться, зокрема, на підставі судового рішення, що набрало законної сили, щодо набуття, зміни або припинення права власності та інших речових прав на нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості.

У зв'язку з виходом із товариства Позивач набув право на одержання вкладу в натуральній формі. Скаржник, за яким зареєстроване право власності, є фактичним володільцем Об'єктів нерухомого майна, натомість таке володіння не має правової підстави.

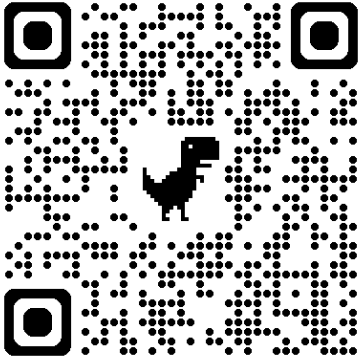
Ситуація, за якої учасник товариства вийшов з нього та втратив право на частку в статутному капіталі, однак при цьому не одержав свій вклад, про повернення якого загальні збори учасників товариства прийняли відповідне рішення, нівелює приписи ст. 148 ЦК України, ст. 54 Закону України "Про господарські товариства" та порушує сферу майнових інтересів колишнього учасника товариства.

Втім, першочергово підставою для вжиття Скаржником дій, передбачених ст. 54 Закону (виплата учаснику, який вийшов, частки у грошовій формі або повернення вкладу в натуральній формі (за домовленістю)), є не акт приймання-передачі майна та навіть не рішення загальних зборів, а

	саме заява про вихід Позивача з товариства. Подання заяви про вихід із товариства слугує самостійною та достатньою підставою, що поклала на Скаржника обов'язок повернути Позивачу вклад у натуральній формі (на вимогу учасника та за згодою товариства).
--	--

Щодо належного доказу на підтвердження повноважень адвоката на здійснення представництва інтересів учасника товариства на загальних зборах учасників товариства

Реквізити рішення	Оцінка суду та висновок
Постанова КГС ВС № 908/2596/23 від 19.02.2025 року, з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням https://reyestr.court.gov.ua/Review/125427015 	Відповідно до ч.1 ст.26 Закону "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правничої допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правничої допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правничої допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги. Зі ст.26 Закону "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" та п.12 Положення, а також типової форми ордера вбачається, що ордер містить лише відомості про обмеження повноважень, якщо такі передбачені договором про надання правничої (правової) допомоги. Втім, в ордері на надання правничої допомоги чітко не зазначаються повноваження, надані адвокату при здійсненні представництва/захисту інтересів клієнта. Відповідно до ч.1 ст.33 Закону "Про ТОВ та ТДВ" загальні

збори учасників проводяться в порядку, встановленому законом та статутом товариства.

Кожен учасник має право бути присутнім на загальних зборах учасників, брати участь в обговоренні питань порядку денного і голосувати з питань порядку денного загальних зборів учасників (п.10.2 статуту ТОВ "ЗТМК").

Учасники товариства беруть участь у загальних зборах учасників особисто або через своїх представників (ч.2 ст.33 Закону "Про ТОВ та ТДВ", п.10.12. статуту ТОВ "ЗТМК").

У цій справі не знайшли своє підтвердження доводи Компанії про можливість здійснення представництва адвокатом інтересів учасника товариства на загальних зборах учасників товариства на підставі ордеру на надання правничої допомоги, а не довіреності, яка передбачена статутом ТОВ "ЗТМК".

Скільки положення ч.1 ст.33 Закону "Про ТОВ та ТДВ" передбачають, що загальні збори учасників проводяться в порядку, встановленому, зокрема, статутом товариства, в якому, в свою чергу, вказано, що документом, на підставі якого представники учасників приймають участь у загальних зборів, є саме довіреність, то належним доказом на підтвердження повноважень адвоката на здійснення представництва інтересів учасника товариства на

	загальних зборах учасників товариства є саме довіреність.
--	--

Аналітичний відділ

